

TÜRKİYE'NİN 1960'LI YILLARINDA TÜRKÇÜ BASIN ÖRNEĞİ OLARAK MİLLİ YOL DERGİSİ

Murat Karataş*

Özet

Türkiye’de 1960’lı yıllar 27 Mayıs 1960 darbesinin gölgesinde şekillenmiştir. Darbenin ardından ülkeyi geçici olarak yönetmek amacıyla içerisinde Türk milliyetçisi kimliğiyle bilinen Kurmay Albay Alparslan Türkeş’inde bulunduğu 38 subaydan oluşan Milli Birlik Komitesi (MBK) kurulmuştur. Darbe sonrasındaki süreçte Türkeş’in isminin ön plana çıkması homojen bir nitelik taşımayan MBK içerisinde 13 Kasım 1960 iç darbesini doğurmuştur. Söz konusu darbe sonrası Türkeş’in de içerisinde yer aldığı 14’ler tasfiye amaçlı zorunlu görevlendirmelerle yurt dışına çıkarılmış, bir anlamda sürgün edilmiştir. 27 Mayıs sonrası yapılan genel seçimler siyasi istikrarı getirmezken halkoyu ile yürürlüğe giren 1961 Anayasası ülkede sınıf, mezhep, etnik yapıya dayalı cemiyet, dernek, siyasi parti ve basın organı kurmayı/açmayı güvenceye almıştır. İşte böyle bir ortamda Türk milliyetçiliği fikrini savunanlar tarafından Milli Yol isimli haftalık dergi yayıma çıkarılmıştır. Derginin yayımlandığı dönemde öne çıkan üç özelliği vardır. Bunlardan birincisi 13 Kasım iç darbesi ile sürgüne çıkartılan Türkeş yanlısı bir yayın politikası izlemesi ikincisi Hüseyin Nihal Atsız liderliğinde kurulan Türkçüler Derneğinin kuruluş sürecine ve programına yer vermesi, üçüncüsü Türk milliyetçileri arasında Said Nursi ve Nurculuk konusuna bakıştaki farkın derginin kapanmasına neden olmasıdır. Bu çalışma ile 3 Mayıs 1944’te devletin şiddet yüzü ile karşı karşıya kalan Türk Milliyetçilerinin Türkiye’de çok partili hayata geçişle birlikte gerçek anlamda Türkçü programa sahip bir parti kurma arayışlarının 1960’lı yılların başında Türkeş’in şahsında ciddi bir hal aldığı ayrıca Atsız tarafından Nurculuk fikrinin ülkenin geleceğinde varlık tehlikesi oluşturacağı tespitinin yapıldığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: 27 Mayıs, Milli Yol, Türkçüler Derneği, Alparslan Türkeş, Hüseyin Nihal Atsız

MILLI YOL MAGAZINE AS A TURKIST PRESS EXAMPLE OF TURKEY IN THE 1960’s

Abstract

1960’s in Turkey was shaped in the shadow of the 1960 May 27 coup. The committee of National Unity that consisted of the 38th army officers known as the Turkish Nationalist and Alparslan Türkeş, who was a staff colonel, emerged to govern the country temporarily after the coup. The prominence of Türkeş’s name in the post-coup period led to the internal struggle of November 13, 1960 in the committee of National Unity, which was not homogeneous. After the internal struggle, 14 men including Türkeş were gone to abroad for mandatory appointments for liquidation that was a sort of exile. While the elections done after 27 May did not provide political stability, the constitution of 1961 affected with referenda secured setting up political party and press organ based on ethnicity, class, and sect. In these conditions, a weekly magazine named Milli Yol was published by people who defended the idea of Turkish Nationalism. The magazine had 3 features in its published period. First of them was following the publication policy supporting Türkeş, who was exiled after the internal struggle. Second of them was including process of setting up and its policy of Turkists Association under the leadership of Hüseyin Nihal Atsız. Third of them was different approaches among Turkish Nationalists to Nurism and Said Nursi that caused the closing of The Magazine. Two important results are obtained with this research. The first is that quest of Turkish nationalists that faced the violence side of the state in 3 May 1944 to set a party that really had Turkist program was concluded by leadership of Alparslan Türkeş in 1960’s. The second was that Atsız noticed that the idea of Nurism would threaten the future of country.

Keywords: May 27, Milli Yol, Turkists Association, Alparslan Türkeş, Hüseyin Nihal Atsız.

---

*Öğr. Gör. Dr., Abdullah Gül Üniversitesi, murat.karatas@agu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1174-5828

1.GİRİŞ

Türkiye'nin 1960'lı yılları 27 Mayıs 1960 darbesinin gölgesinde şekillenmiştir. Modern Türkiye tarihinde emir komuta zinciri dışında gerçekleşerek başarıya ulaşan ilk darbe özelliği taşıyan 27 Mayıs'ın en önemli sonucu ülkede yıllarca sürecek bir askeri vesayet dönemi başlatmasıdır [Akyaz, 2002: 75-232]. Öyle ki darbeden kısa süre sonra homojen bir nitelik taşımayan darbeciler 13 Kasım 1960 iç darbesi ile 14'ler olarak nitelenen bir grup darbeciyi ülkenin dışına zorunlu sürgüne çıkartmışlardır [Sanlı, 2019: 192-205]. Bu grubun içerisinde Kurmay Albay Alparslan Türkeş ayrı bir yere sahiptir. Zira Türkeş tek parti döneminde devletin kendisini Misak-ı Milli ile sınırlayan Kemalist milliyetçilik anlayışına karşı çıkan ve kendilerini Türk Milliyetçisi olarak niteleyen görüş sahiplerinin gelecekteki doğal lideri olma özelliği taşır.

Her ne kadar 27 Mayıs sabahı okunan bildiride darbenin herhangi bir kişi grup ya da zümreye karşı girişilen bir hareket olmadığı söylenilmiştir. Ancak kısa süre içerisinde Demokrat Parti (DP) kapatılmış yaklaşık bir yıllık yargılamalar sonrasında Başbakan Adnan Menderes ve iki bakan idam edilirken [Aydın, Taşkın 2014: 62-64] içlerinde Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ında olduğu çok sayıda DP'li isim seçme-seçilme haklarından mahrum edilerek hapse atılmıştır. Bayar ve DP'lilerin seçme-seçilme haklarının iadesi konusu Türk siyasetini 1970'li yılların ortasına kadar meşgul eden ana konulardan birisi olmuştur.

Darbeden bir yıl sonra darbeciler ilk olarak sivil siyasete dönme kararı alarak yeni partilerin kurulmasına izin vermiş¹ ardından sivillere hazırlattıkları 1961 Anayasası'nı halkoyuna sunmuş² ve son olarak ülkeyi 15 Ekim 1961'de genel seçimlere götürmüşlerdir [Günel, 2009: 169-170: Kalpakçıoğlu, 1968: 15]]. Ancak 1961 seçimleri ülkeye beklenen siyasi istikrarı getirmediği³ gibi Kurmay Albay Talat Aydemir'in liderlik ettiği iki darbe girişimini doğurmuştur (Demir, 2017: 11]. Yine bu dönemde darbeciler siyasi partileri ve meclisleri silahla tehdit ederek darbenin lideri durumundaki Orgeneral Cemal Gürsel'i ülkenin 4. Cumhurbaşkanı seçtirmişlerdir⁴.

Yukarıda kısaca verilenler 1960'lı yılların başında ülkenin gündemini oluştururken kendilerini Türkçüler olarak niteleyen çevrede ulusal düzeyde çıkardığı Milli Yol Dergisi ile kendi gündemini kamuoyunun önüne çıkarmıştır. Bu dönemde uzun soluklu olmasa da Milli Yol'un sayfalarında Türkçülerin 27 Mayıs'a bakışı, Alparslan Türkeş ismini unutturmama çabası, Türkçüler Derneğinin kuruluş sürecine ışık tutma, Said Nursi/Nurculuk konusuna bakışı konularında önemli bilgilere ulaşmak mümkündür.

¹Milli Birlik Komitesi (MBK) tarafından 13 Şubat 1961 tarihine kadar kurulmasına izin verilen siyasi partiler: Adalet Partisi, Cumhuriyetçi Mesleki Islahat Partisi, Çalışma Partisi, Düstur Partisi, Güven Partisi, Kemalist Gençlik Partisi, Memleketçi Parti, Millete Hizmet Partisi, Muhafazakâr Parti, Mutedil Liberal Parti, Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi, Türkiye İşçi Partisi Yeni Türkiye Partisi. F. Hüsrev Tökin, **Türk Tarihinde Siyasi Partiler ve Siyasi Düşüncenin Gelişmesi (1839-1965)**, Elif Yayınları, İstanbul, 1965, s. 103-108.

²Askerler tarafından siviller hazırlatılarak 9 Temmuz 1961 tarihinde halkoyuna sunulan anayasa %38,3 Hayır'a karşılık %61,7 evet oyu olarak yürürlüğe girmiştir. Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.

³Türkiye 1961 seçimleri ile ilk kez koalisyon hükümetleri ile tanışmıştır. 1965 seçimlerine kadar ülke 3'ü CHP lideri İsmet İnönü'nün başında bulunduğu kısa ömürlü 4 koalisyon hükümeti tarafından yönetilmiştir. Nedim Yalansız, **Türkiye'de Koalisyon Hükümetleri (1961-2002)**, Buke Kitapları, İstanbul, 2006, s. 67-237.

⁴Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Gürsel 27 Mayıs 1960 darbesi öncesi görev süresi dolduğu için emekli edilmişti. Ancak darbe sonrası Milli Birlik Komitesi (MBK) liderliğine getirilen Gürsel 15 Ekim 1961 seçimleri sonrası oluşan Meclisler tarafından silahların gölgesinde 437 oy ile ülkenin 4. Cumhurbaşkanı seçilmişti. Süleyman Coşkun, **Türkiye'de Politika (1920-1995)**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1995, s. 28.

2. MİLLİ YOL HAKKINDA GENEL BİLGİ

Milli Yol dergisi 26 Ocak 1962- 20 Kasım 1964 tarihleri arasında İstanbul'da Cuma günleri "Haftalık Tarafsız Siyasi Milliyetçi Haber Dergisi" logosuyla çıkan 16 sayfalık süreli bir yayındır. Derginin yayım periyodu haftalık olup toplamda dergi 49 sayı çıkmıştır. Derginin imtiyaz sahibi Necati Bozkurt, yazı işleri müdürü ise İsmet Tümtürk'tür [Milli Yol, 1962: 2].

Derginin ilk sayısında çıkış amacı "Tarafsız haber dergisi olarak yayım hayatına başladık. Milliyetçiyiz. Her konuyu milliyetçi gözüyle göreceğiz. Bu iki esas arasında bir tezat var mı? Yoktur. Çünkü biz çeşitli siyasi partiler arasında tarafsızız. Ama Türklüğü sevenlerle onu yok etmek isteyenler arasında tarafsız değiliz. Şu hâlde tarafsızlığımız yalnız meşru siyasi faaliyetler karşısındadır. Komünistlere karşı açıkça düşmanız. Milliyetçiliğe gizli veya açık her düşmanlık hareketine karşı tereddütsüz cephe alacağız. İşte bizim tarafsızlığımız ancak bu sınırlar içinde bir tarafsızlıktır." [Milli Yol, 1962: 3] şeklinde kamuoyuna duyurulmuştur.

Milli Yol'un yayım hayatı boyunca öne çıkan temel özelliği Türk milliyetçiliği bakış açısına sahip olması ayrıca CHP/İsmet İnönü ve komünizm karşıtlığına dayanmasıdır. Bu durumun sebebi ise derginin yazar kadrosunun tek parti dönemi Pan-Türkçü isimlerinden oluşmasıdır. Bu isimler başta Hüseyin Nihâl Atsız olmak üzere "3 Mayıs 1944 Türkçülük Olayları" sonrası yaşananlardan CHP lideri İnönü'yü sorumlu tutmuşlar ve Türkiye'de çok partili hayata geçişle birlikte gerçek anlamda Türkçü programa sahip bir siyasi parti kurma arayışı içerisinde olmuşlardır [Karataş, 2018: 615].

Diğer taraftan Milli Yol'un yayım politikası Türkiye'deki siyasi gelişmeleri bu anlamda gündemdeki iç dış olayları kamuoyuna anlatmakla birlikte 27 Mayıs 1960 darbesi sonrası yaşananları bütün çıplaklığıyla gözler önüne sermeyi amaçlamıştır [Milli Yol, 1962: 3]. Nitekim bu durum dergide, "Açıkça, pervasızca, tarafsızca deşeceğimiz konulardan biri 27 Mayıstan bugüne kadar olanların içyüzü ve bugün memleketin karşılaştığı meseleler olacaktır" [Milli Yol, 1962: 4] şeklinde ifade edilmiştir.

Derginin 2. sayfasında "Haftanın Olayları" başlığı altında ülkenin iç gündemi 16. Sayfasında ise "Dış Olaylar" başlığı altında dünyadaki gelişmeler okuyucuya değerlendirilmiş ayrıca yine son sayfada "Gençlik Sayfası" başlığı altında lise öğrencilerinin kısa yazılarına yer verilmiştir. Yayımlandığı süreçte derginin önemli bir yanı da karikatürlere yer vermesidir. Bu karikatürlerin temel malzemesi ise genel itibarıyla CHP lideri İnönü olurken gerek kendisi gerekse uygulamaları çizgilerle eleştiri konusu olmuştur.

Mizanpajı Altan Deliorman tarafından hazırlanan Milli Yol, ağırlıklı olarak İsmet Tümtürk, Zeki Sofuoğlu, Necdet Sançar, Muhittin Koran, Fethi Tevetoğlu, Refet Körüklü, İlhan Darendelioğlu ve seyrekte olsa Hüseyin Nihal Atsız'ın yazılarına sayfalarında yer vermiştir [Darendelioğlu, 1977: 432]. Bu yazarlardan Altan Deliorman bütün fıkra ve yazılarını Murat Gençoğlu; Necdet Sançar bazı yazılarını A. Okçuoğlu, Ahmet Tuğcu ve Zeki Sofuoğlu, bazı yazılarını Ziya Aydınöğlu müstear ismiyle yazmıştır [Sefercioğlu, 2008: 53-54]. Bunlara ek olarak Milli Yol 49 sayılı yayım hayatı boyunca son sayı hariç 50 kuruş ile piyasaya çıkarken dergi her sayısının tirajını sonraki sayının künye kısmında okuyucuyla paylaşmıştır. Buna göre ilk sayının tirajının 30.270 olduğu görülmektedir. Ancak sonraki sayılarda aşamalı olarak tirajda bir düşüş gözlenmektedir. Öyle ki 8. sayıda tiraj 19.000'lere kadar gerilemiştir. Sonraki sayılarda tiraj verilmediği için derginin kaç adet basıldığı bilgisine sahip olmamakla birlikte gününe göre ciddi bir okuyucu kitlesine sahip olduğunu söylemek mümkündür [Tümtürk, 1962: 3].

Milli Yol, 28 Aralık 1962 tarihli 48. sayısı ile yayımına uzun sayılabilecek bir ara vermiştir. Her ne kadar derginin birkaç aya sonra tekrar çıkacağı söylenmişse de bu durum yaklaşık iki yıl sonra gerçekleşmiştir. Tümtürk'e göre bu süreçte derginin yayımına ara verilmesindeki temel sebep maddi zorluklar ve iş yükünün artması iken Ercilasun'a göre ise başta Atsız olmak üzere tanınmış milliyetçi isimlerin Milli Yol'u günlük siyasi işlere karışan, milliyetçilik dışındaki konuları tartışan haftalık siyasi aktüalite dergisi olarak çıkmasını uygun görmemeleri idi [Ercilasun, 2018: 186]. İki yıllık aradan sonra "Özel Haber Sayısı" olarak çıkan 49. sayının ardından dergi bir daha yayımlanamamıştır.

3. MİLLİ YOL'UN ALPARSLAN TÜRKES VE 27 MAYIS'A BAKIŞI

Milli Yol'un yayımlandığı süreçteki en önemli özelliği Alparslan Türkeş yanlısı bir yayın politikası izlemesi olmuştur. 27 Mayıs 1960 darbesinde ve darbe sonrasında aktif görev alan Türkeş Milli Birlik Komitesi (MBK) içerisinde milliyetçi isimlerin lideri olarak öne çıkmıştı. Ancak darbe sonrasına dönük uygulanacak program konusunda MBK içerisinde yaşanan tartışmalar 13 Kasım 1960 iç darbesi ile ülke dışına görevlendirilme şeklinde sürgün edilmesi sonucunu doğurmuştur. İşte dönemde Türk milliyetçilerinin sesi olma görevini üstlenen dergi Türkeş'in sürgünde olduğu süreçte onun lehine kamuoyu oluşturma ayrıca Türkeş muhalifi CHP, darbeciler ve sol basın ile mücadele etme çabası içerisinde olmuştur. Bu durumu Milli Yol'un mizanpajını hazırlayan Deliorman "Bu tutum CHP ağırlıklı iktidarı ve komünistleri küplere bindiriyordu. Onların istediği, hazır elde kanuni imkânlar varken, Türkeş'e her türlü iftirayı savurtmak ve cevap hakkı tanımamaktı. Bizim isteğimiz ise hakikatlerin gün ışığına çıkması, haksız ve zalim icraat devrinin kapanmasıydı." [Deliorman, 2000: 285-286] şeklinde ifade etmektedir.

Alparslan Türkeş ile ilgili Milli Yol Dergisinde ilk haber onun sürgünde olduğu Yeni Delhi'den devlet başkanı durumunda olan Cemal Gürsel'e "Orgeneralim" ifadesine yer verdiği 7 Eylül 1961 tarihli bir mektubun yayınlanmasıdır. Türkeş'in mektupta Yüksek Adalet Divanı tarafından içlerinde Başbakan Adanan Menderes'in de olduğu Demokrat Parti (DP) mensuplarına verilecek idam hükümlerinin tadil edilerek hafifletilmesini istediği görülmektedir. İdam hükümlerinin tadil edilerek hafifletilmesini isteyen Türkeş'e göre şayet idam cezaları infaz edilirse ülkede var olan huzursuzluk daha da aratacak, milleti bölen kin ve garaz duyguları şiddetlenecek ve 27 Mayıs'ın amacı olan milli birlik ruhunun temini güçleşecektir. Buna ek olarak yurt dışında da devlet ve millet aleyhinde tepkilere yol açacaktır. Sonuçta cezaların infazı ile memlekete sağlanacak hiçbir fayda olmayıp esasen siyasi suçlardan dolayı ölüm cezasının verilmesi de bugünün insanlık duygularına uymamaktadır. Bu şekilde görüşlerini dile getiren Türkeş, hukuki bakımdan da Yüksek Adalet Divanı tarafından verilecek idam kararlarının sadece MBK'nce incelenmesinin meşru olmadığına dikkat çekerek "Aksi halde, millet ve tarih önünde sorumlu olacağınızı hatırlatırım." [Milli Yol, 1962: 7] şeklinde Gürsel'e tarihi bir uyarıda bulunmuştur⁵. Milli Yol'un ilk sayısında Türkeş'in bu mektubunun yayınlanması kamuoyunda geniş yankı uyandırmış ve onun ismi ülke genelinde bilinir olmuştur. Öyle ki bazı günlük gazeteler mektubu aynen iktibas etmiş ve hem Millet Meclisinde hem de basında çeşitli tartışmalara yol açmıştır [Deliorman, 2000: 253-253]. Sürgün sürecindeki bu ilk mektubunda da açıkça görüleceği üzere Türkeş Yassıda yargılamaları sonucunda Menderes ve diğer isimlere idam cezası verilmesinin karşısında bir tavır almıştır. Bu cezaların infazının ülkeye bir fayda sağlamayacağı aksine ülkenin zarara gireceği öngörüsünde bulunmuştur. Her ne kadar DP/Menderes iktidarına son veren 27 Mayıs'ın önde gelen isimlerinden olsa da Türkeş'in bu süreçte

⁵Söz konusu mektubun sonuna dergi tarafından idam cezalarını oylama sırasında Gürsel'in infazın aleyhinde oy kullandığının bilindiği notu eklenmiştir. "Tarihi Vesikalar Serisi: I Türkeş'in Gürsel'e Mektubu", *Milli Yol*, Sayı: 1 (26 Ocak 1962), İstanbul, s. 7.

devletin başında bulunmuş kişilere karşı böyle bir cezanın verilmesini onaylamadığını söylemek mümkündür.

Türkeş sürgün sürecinde ikinci mektubunu Başbakan Menderes'in idam cezasının infaz edilmesinden iki gün sonra Yeni Delhi'den 19 Eylül 1961 tarihinde göndermiş ve bu mektup Milli Yol'un 30 Mart 1962 tarihli 10. Sayısında yayımlanmıştır. Bu mektubunda Türkeş 27 Mayıs'a katılma ve 13 Kasım iç darbesinin gerekçeleri, DP'lilerin idam edilmeyip ülke dışında sürgüne gönderilmeleri vb. konularda oldukça önemli açıklamalarda bulunmaktadır. Bazı isimlerin Milli Yol tarafından sansürlenerek verildiği mektupta Türkeş "Menderes'in (Allah gani gani rahmet eylesin) yanlış tutumu ve İnönü'nün etrafındakilerle birlikte çevirdiği fitne ve fesat memleketi çok sıkıntılı ve karışık bir duruma sokmuştu. Ben partilerin didişmesini durdurmak ve bilhassa Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'nin entrikalarına karşı memleketi korumak üzere bu ihtilâle karıştım. Çünkü asıl olan Türk milletinin ve fakir Türk köylüsünün, Türk halkının mukaddes varlığını korumak ve kurtarmak idi, yoksa partiler veya şahıslar bir şey ifade edemezdi." şeklinde 27 Mayıs'a katılma gerekçesini açıklamıştır. 13 Kasım iç darbesini ise "27 Mayıs'tan sonra da daima tarafsız ve âdil bir idare kurmaya gayret ettim. Fakat kendi menfaatlerine ve hırslarına, fesatlarına karşı beni engel görenlerin suikastına uğrayarak zorla (evimin kapısı gece yarısı kırılarak) sürgüne gönderildim." tarzında açıklamıştır. DP'lilerin idamları ile ilgili de "27 Mayıs'tan sonra ...'i Menderes ve arkadaşlarını İsviçre'ye göndermek üzere ikna ettim. Fakat CHP'nin komite ve ordu içinde âletleri olan Mucip Ataklı, Osman Köksal, Ekrem Acuner, Cemal Madanoğlu, Sami Küçük, Fikret Kuytak ve .... tarafından bu teşebbüsüm baltalandı ve çok şahsiyetsiz olan ... de bunların fitnesi ile ilk aldığımız karardan vazgeçti. Buradan ben yine kendilerine mektup yazarak, Yassıada sanıkları hakkında verilecek ölüm cezalarının infaz edilmesine razı olmamalarını rica ettim." şeklinde CHP'yi ve komite üyelerini suçlamış son olarak DP'lilerin idamlarından duyduğu üzüntüyü "Üç kişinin idam edildiğini öğrenmek suretiyle ben de sizin gibi çok üzüldüm. Tanrı millet ve memleketimizi yakın zamanda huzura, saadete kavuştursun." [Milli Yol, 1962: 5] tarzında ifade etmiştir.

Bu mektubun Milli Yol'da yayımlanmasına askerlerin gözetiminde kurulan İnönü hükümetinin tepkisi sert olmuştur. Derginin bu sayısı 38 Sayılı Tedbirler Kanunu hükmünce satışı yasaklanmış ve piyasadan toplatılmıştır. Bu şekilde yayımladığı dönemde ilk sansürünü yaşayan dergi ise "27 Mayısın meşruluğunu korumak için olduğu iddiasıyla bir kanun yapılıyor ve bu kanun önce 27 Mayısı bizzat yapan Alparslan Türkeş'in sözlerini yasaklıyor." şeklinde sansüre tepki göstererek bunun Türkeş karşıtları tarafından alınmış maksatlı bir karar olduğu savında bulunmuştur. Buna ek olarak dergi, Türkeş'in bu mektubundan kimlerin rahatsızlık duyacağı, kimlerin mektubun yayımlanmasını istemeyeceği ve tarihi hakikatlerin milletçe bilinmesinin kimlerin menfaatlerine dokunacağı konusunda kamuoyuna CHP'yi işaret etmiştir [Milli Yol, 1962, 3].

Türkeş'in mektuplarında da görüldüğü gibi 27 Mayıs 1960 darbesinin haklı gerekçelerle gerçekleştirildiği düşüncesi Milli Yol dergisine hâkim bir düşünce konumundadır. Bu noktada örneğin dergi ikinci sayısında Türkeş'in 27 Mayıs sabahında radyodan okuduğu darbe bildirisini aynen yayımlamış ve gerçek 27 Mayıs'ın bu olduğu, milletin bu bildiriye benimsediği, oysa bugün o bildiride söylenenlerden uzaklaşıldığı için memleketin içinde bulunduğu sıkıntı ve ıstırapların ortaya çıktığını savunmuştur⁶. Aynı şekilde Fransızların ünlü gazetesi Le Monde da Eduard Sablier

⁶"MBK'nin eski üyelerinden Mehmet Özgüneş'in Türkeş'in de içinde olduğu 14'ler şayet Kurucu Meclis'te olsalardı bu meclisin şimdiki havası çok daha farklı olurdu." şeklindeki görüşü Milli Yol sayfalarında kendisine yer bulmuştur. "Haftanın Olayları", **Milli Yol**, Sayı: 3 (9 Şubat 1962), İstanbul, s. 3.

imzalı makalelerde MBK'den tasfiye edilen 14'lerin, 27 Mayıs'ın idealini temsil etmeye devam ettikleri yönündeki yorumu Türk kamuoyu ile paylaşılmıştır [Milli Yol, 1962: 11-12].

Diğer taraftan dergide Alparslan Türkeş'in Türkiye'nin geleceği için taşıdığı önem kamuoyuna hissettirilmeye çalışılmıştır. Bu noktada örneğin Rus elçisinin MBK üyesi Cemal Madanoğlu üzerindeki etkisine dikkat çekilerek⁷ Türkeş'in Rus komünizmine karşı Türkiye'yi savunabilecek ayrıca ülkenin sorunlarına çözüm üretecek tek lider olduğu algısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda dergide "Türkiye'yi Kim Kurtarabilir?" başlıklı bir yazı dizisinde İsmet İnönü [Milli Yol, 1962: 8-9], Ekrem Alican, Osman Bölükbaşı ve Ragıp Gümüşpala [Milli Yol, 1962: 8-9] gibi dönemin siyasi liderleri incelenmiş ve hiçbirinin bunu gerçekleştiremeyeceği sonucuna varılmıştır. Yine dergide yazı dizisinin son aktörü olarak Türkeş'in inceleneceği kamuoyuna duyurulmasına [Milli Yol, 1962: 6] rağmen derginin hükümet kararıyla toplattırılması tehlikesine karşın⁸ ilerleyen süreçte ayrı bir broşür olarak yayımlanmasının uygun görüldüğü [Milli Yol, 1962: 8] kamuoyuna duyurulmuştur.

Milli Yol'a göre 13 Kasım iç darbesi ile yurt dışına görevlendirme şeklinde sürgün edilen 14'ler duygu, düşünce ve ideal anlamında homojen bir nitelik taşımıyordu⁹. Bu noktada örneğin Brüksel'de bir araya gelerek bir toplantı yapan sürgündeki 14'ler bir bütün hâlinde faaliyet yürütemeyeceklerini anlayınca ferdi hareket etme kararı alarak dağılmışlardı. Dergiye göre 14'lerin hepsinin aynı karaktere ve düşünce yapısına sahip kişiler olmaması böyle bir sonucu doğurmuştu: "14'lerin arasında bir uçta açıkça milliyetçi olan, parti işleriyle ve politikacılarla hiçbir zaman hiçbir ilgisi olmayan, bütün ömrü boyunca yalnız Türklük sevgisi ve ordu sevgisiyle hareket etmiş olan Alparslan Türkeş vardı. Öbür uçta Türkeş'in milliyetçilerle konuşmasını bile affedilmez bir suç sayan, sosyalist politikacılarla sıkı bağları bulunan, aşırı sosyalist bir siyasi parti kurup faal politikaya bir an önce atılmak hasretiyle kavru lan başkaları vardı. İnsaf! Bu iki uç nasıl birleşebilirdi?" [Milli Yol, 1962: 3]. Buna ek olarak Dışişleri Bakanı Selim Sarper'in Millet Meclisinde "14'ler istedikleri vakit yurda dönebilirler" şeklindeki konuşması üzerine 14'lerden Türkeş hariç 13'ünün birer mektupla Sarper'e başvurmasını dergi onun farkı olarak görmüştür [Milli Yol, 1962: 4].

13 Kasım 1960 iç darbesi ile ülke dışına sürülen 14'lerin yaklaşık iki yıl sonra yeniden ülkeye dönmelerinin yolu açıldığında Türkeş'in izleyeceği yol asker- sivil çevrelerce merak ediliyordu. Talat Aydemir gibi darbeciler ona girişecekleri yeni darbe teşebbüslerinde darbeci rolü biçerken Adalet Partisi (AP) içerisindeki milliyetçi isimlerde AP'nin liderliği rolünü hazırlamaya çalışıyordu. Bu noktada Milli Yol ise ülkeyi kurtaracak kişi olarak gördüğü Türkeş'in siyasete gireceği ancak bu girişin siyasetin eski aktörlerinden birine girme şeklinde değil yeni bir siyasi parti kurarak gerçekleşeceği öngörüsünde bulunmuştur [Milli Yol, 1962: 3-4]. Ancak Milli Yol'un bu öngörüsü doğru çıkmamış ve Türkeş kendisiyle birlikte hareket eden 14'lerden oluşan isimlerle 1965 yılında Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP)'ne girmiştir. Bundan sonra kısa sürede partinin yönetimini ele geçiren Türkeş ve ekibi 8-9 Şubat 1969 tarihlerinde Adana'da gerçekleşen kongre ile partinin adını Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) olarak değiştirmiştir [Çalık, 1995: 93].

⁷Rus Elçisi, Madanoğlu'na 14'leri ülke dışına süren 13 Kasımcılar'ın ülkeyi çok iyi idare ettiklerini söyleyerek ona fikir ve tavsiyelerde bulunmuştur. "Haftanın Olayları", **Milli Yol**, Sayı: 22 (29 Haziran 1962), İstanbul, s. 5.

⁸Milli Yol'un birçok sayısında okuyuculara derginin milliyetçiliğe düşman belli odaklar tarafından dağıtımının engellenerek baltalanmaya çalışıldığı söylenerek güvenilir bayilerin isimleri verilmiştir. "Okurlarımıza", **Milli Yol**, Sayı: 19 (8 Haziran 1962), İstanbul, s. 7; "Okurlarımıza", **Milli Yol**, Sayı: 44 (30 Kasım 1962), İstanbul, s. 12.

⁹Milli Yol'a göre Alparslan Türkeş'in 27 Mayıs'ın ve MBK'nın en kuvvetli ismi olması onu 13 Kasım müritlerinin hedefi haline getirmişti. "27 Mayıs ve Sonrası: 2", **Milli Yol**, Sayı: 4 (16 Şubat 1962), İstanbul, s. 9.

4. MİLLİ YOL VE TÜRKÇÜLER DERNEĞİ

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e bir aydın hareketi olarak gelişen Türkçülük düşüncesi, dergiler ve dernekler yoluyla toplumda kendisine taban bulmaya çalışmıştır. Türkçülük tarihinde Türk Derneği (1908) ile başlayan bu dernekleşme çabası, Türk Ocakları (1912) ile ciddi bir atılım gerçekleştirmiş, 1931'de ocakların kapatılmasıyla bir duraklama devrine girmiştir. Türkiye'de çok partili hayata geçişle birlikte tekrar başlayan dernekleşme faaliyetleri Türk Milliyetçiler Derneği'nin DP döneminde kapatılmasıyla akamete uğramıştır. 1962 yılında Türkçüler Derneği¹⁰ ile tekrar faaliyet geçilmiş, Türkçülerin bir dernek çatısı altında toplanılmasına çalışılmıştır.

Milli Yol dergisinin yayımlandığı süreçteki önemli bir tarafı da Türkçüler Derneği'nin kuruluşu ve ilk faaliyetlerinin âdeta arşivini oluşturmasıdır. Dernekle ilgili ilk haber, derginin 11 Mayıs 1962 tarihli 16. sayısında kapaktan verilmiştir. Derginin 3. Sayfasında "Milliyetçiler Teşkilatlanıyor" başlığı kullanılan haberde "Aylardan beri, gittikçe artan bir sabırsızlıkla, yurdun her tarafındaki milliyetçilerden 'Niçin bir dernek etrafında toplanmıyoruz?' düşüncesinin yankıları geliyor... Şimdi, ilk defa olarak, güzel bir tesadüfle Kurban Bayramının arifesinde... müjdeli bir cevap verebiliyoruz. Müjde şu: 'Uzun bir süreden beri iyice düşünerek, danışarak, esaslı fikri çalışma yaparak, bir ülkü derneğinin tüzüğü hazırlanmakta ve çalışmaları plânlanmakta idi. Şimdi bu çalışma en son safhasına gelmiştir.'" [Milli Yol, 1962: 3] ifadeleri kullanılmıştır.

Milli Yol'un 17. Sayında derneğin ismi Türkçüler Derneği olarak okuyuculara duyurulmuştur. Ayrıca derginin 17, 18, 19, 20. sayılarında Türkçüler Derneği'nin tüzük taslağı yayımlanmıştır. Bu taslakta, hemen hemen her maddenin açıklaması yapılarak maddede neyin kastedildiği açıklanmıştır. Bundaki amaç ülkenin farklı yerlerindeki Türkçülerin tüzük hakkındaki fikirlerini öğrenmek ve onlardan gelecek tekliflerle tüzükte düzenlemeler yapmaktır [Tümtürk, 1962: 14]. Bu noktada örneğin derneğin aidat miktarı ve ödeme şartları, başka derneklere üyelik, dernek faaliyeti kapsamında kitap, dergi yayınlamak gibi konularda okuyuculardan öneriler gelmiştir. Okuyuculardan gelen tekliflerin önemli kısmı ise derneğin dini faaliyetlere daha fazla ağırlık vermesi gerektiği yönünde olmuştur. Tümtürk bu tekliflere "Bugünkü kanunlar dini faaliyet gösteren veya dini bir isme dayanan dernek kurulmasını kesin olarak yasaklamaktadır." [Tümtürk, 1962: 14] şeklinde Türkçülüğün kapsam ve hedeflerini değil, kanunları ileri sürerek olumsuz cevap vermiştir.

Diğer taraftan okuyuculardan gelen tekliflerin diğer yoğunluklu noktası tüzükle ilgili olmayıp doğrudan derneğin ismi ile ilgili olmuştur. Kimi okuyucular Türkçüler Derneği yerine daha toparlayıcı bir tabir olarak Milliyetçiler Derneği ismini önerirken kimileri de Türkçü ifadesinin ilerleyen süreçte tartışma konusu olacağı ve ifadenin aşınacağı yönünde endişelerini dile getirmiştir. Bu tekliflere Tümtürk ve Atsız'dan itiraz gelmiştir. Tümtürk, böyle bir değişiklikle, Türkçülere düşman olan çevrelerin fikirlerinde bir değişme olmayacak [Tümtürk, 1962: 15] derken Atsız ise dernek isminin Türkçüler Derneği olmasının onu sıradanlıktan kurtardığını düşünmüştür [Atsız, 1962: 10].

Milli Yol'da Türkçüler Derneği'nin kurulacağını haber verilmesi kısa sürede bir heyecan dalgası oluşturmuştur. Bu heyecan dalgasında gelişmeyi kimileri "Bozkurtlar dirilişi" [Suver, 1962: 14] kimileri de "güneş" [Erol, 1962: 15] olarak görmüştür. Bu noktada bazı Türkçülerin derneğin zaman geçirilmeden kurulma taleplerine Tümtürk, "Derneğin hedefi yağmurlardan sonra yerden fıskıran otlar gibi büyümek değil, küçük bir tohumdan başlayan bir çınar ağacı gibi gelişmektir." şeklinde

¹⁰Burada sadece Milli Yol dergisine yansıdığı şekliyle kuruluş süreci anlatılacak olan Türkçüler Derneği 1962-1977 yılları arasında faaliyette bulunmuştur.

karşılık vermiştir [Tümtürk, 1962: 14]. Onun bu çıkışına Aksungur ise “kimi, neyi, neden, ne zamana kadar bekleyeceğiz” tarzında görüş belirtmiştir. Ona göre, fazla sabretmek zararlıydı. Zira komünistler, soysuzlaştırma ve milliyetçiliğe düşmanlık tohumlarını ekseriya gençler üzerine serpiyorlardı. Bu yüzden, derneğin kurucuları acele etmezlerse dernek kurulduğunda kendilerini alkışlayacak gençleri bulamayabilirlerdi [Aksungur, 1962: 14]. Benzer şekilde Diktaş’ta Kızıl ideolojiler hesabına çalışanların faaliyetlerini artırdıklarını [Diktaş, 1962: 14] söyleyerek derneğin zaman geçirilmeden kurulması gerektiğini söylüyordu.

15 Haziran 1962 tarihli 20. sayıda yer alan tüzük tasarısının son bölümünün altında Atsız, Nejdet Sançar ve İsmet Tümtürk imzaları vardır. Dernek konusunda başvuruda bulunacaklar için de iki adres verilmiştir. Bunlardan ilki Atsız, Feyzullah Caddesi, 9. A. Maltepe, İstanbul ikincisi ise İsmet Tümtürk, Milli Yol dergisi, Nuruosmaniye Caddesi, 34, İstanbul şeklindedir. İlk adresin doğrudan Atsız’ın ev adresi olmasından hareketle dernek çalışmalarının Atsız’ın kontrolünde olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuçta Türkçüler Derneği 9 kişi tarafından 16 Eylül 1962 günü kurulmuştu. Kurucuların isimleri şöyleydi: Hüseyin Nihal Atsız, İsmet Tümtürk, İzzet Yolalan, Muzaffer Eriş, İsmail Hakkı Gökhan, Erk Yurtsever, Faik Tan, Necati Bozkurt, Fahri Ersavaş. 21 Eylül 1962 tarihli 34. sayıda derneğin kurulduğu kapaktan kamuoyuna duyurulmuştur: “Bütün Milliyetçiler Bir Bayrak Altına-Türkçüler Derneği kuruldu”¹¹. Derginin orta sayfasında “Türkçüler Derneği Nasıl Kuruldu” başlığı altında 16 Eylül günü neler yaşandığı anlatılmıştır. Buna göre kurucular sabah saat 10’da toplanmışlar, tüzüğün okunması ve gündemin belirlenmesinin ardından şehitler, Türk büyükleri ve ölmüş Türkçüler için saygı duruşunda bulunmuşlardı. 11.45’te yemin töreni başlamış azimli, tok sesli, dik duruşlu, yüzlerinde ülkü yolunda çekilen ıztırapların izleri okunan dokuz kişi teker teker, elleri bayrağın üzerinde ant içmişlerdi: (Ben,..., Türkçüler Derneğinin işlerinde doğruluktan ayrılmayacağıma, aldığım görevi eksiksiz yapacağıma, karşılık beklemeden yalnız Türklük için çalışacağıma, her yerde, her zaman Türklüğe elimden gelen hizmeti yapmaktan kaçınmayacağıma, Türkçüler arasında hiçbir sebeple ayrılık yaratmayacağıma, Tanrım, Türklüğüm ve şerefim üzerine ant içerim.” [Milli Yol, 1962: 11]. İlk yemini Atsız yapmıştır. Onu yaş sırasına göre diğer Türkçüler takip etmiş ve son olarak Erk Yurtsever’in yeminiyle yemin etme işlemi son bulmuştur. Yemin töreni sonrası yapılan gizli oylamada Atsız dernek başkanlığına seçilirken yardımcısı İzzet Yolalan olmuş İsmail Hakkı Gökhan “Yazman”, Muzaffer Eriş ise “Sayman” seçilmişlerdir. Yönetim Kurulu’nun ilk kararı o gün orada hazır bulunan Altan Deliorman, İlhan Darendelioğlu ve Mustafa Kafalı isimlerini üyeliğe kabul etmek olmuştur [Deliorman, 2000: 226]. Ardından toplantı Kayseri ve Tarsus ocaklarına kuruluş yetkisinin verilmesi ve 16 Eylül günü ileride gittikçe artan büyük topluluklar tarafından, gittikçe artan heyecan ve anlayışla kutlanacaktır” [Milli Yol, 1962: 8-9] temennisiyle son bulmuştur. Türkçüler Derneği Başkanı sıfatıyla kaleme aldığı yazısında Atsız “Vatanı kaplayacak ve her türlü siyasi, şahsi ihtiraslardan uzak, gözleri ve gönülleri yalnız milli hırsla dolu yurtseverlerin birliği” [Atsız, 1962: 10] şeklinde derneğe yüklediği anlamı dile getirmiştir.

Türkçüler Derneğinin 72 madde, 9 geçici maddeden oluşan tüzüğü Milli Yol’un 34. Sayısında yayımlanmıştır. Derginin önceki sayılarında kamuoyu ile paylaşılan tüzük taslağının son halinde din konusu ile ilgili olarak önemli bir değişme vardı. Din konusuna bakış farkı Türkçüler arasında ileriye dönük önemli ayrışma konusu olarak belirliyordu. Mesela, din konusu ile ilgili olarak tüzük taslağının 2. maddesinin b fıkrası şöyleydi: “Kendi üyelerini her şeyin üstünde Tanrı’ya ve

¹¹Altan Deliorman imzasız olan bu yazının kendisi tarafından yazıldığını dile getirmiştir. Altan Deliorman, **Tanıdığım Atsız**, Orkun Yayınları, İstanbul, 2000, s. 223.

Türklüğe bağlı, Türkün tarihini, tarihi yurdunu, dilini, dinini, kültürünü, geleneklerini, soyunu ve milli mukaddesatını bilerek ve anlayarak seven, milletine karşı her alanda görevini tam yapan, örnek Türkçüler olarak yetiştirmeye çalışılır.” [Milli Yol, 1962: 8]. Tüzüğün son halinde ise din kelimesi çıkarılmıştır. Bu değişiklikte din konusuna sosyal bir gerçeklik olarak yaklaşan Atsız’ın ciddi etkisinin olduğu söylemek mümkündür.

Bu şekilde Türkçüler Derneği kurulduktan sonra hızlı bir şekilde ülke genelinde “Gençlik Kolu”, “Ocak” ve “Oda” şeklinde yapılanma çalışmalarına başlamıştır. Derneğin gençlik kolu ise 22 Eylül 1962’de kurulmuştur. Bu noktada gençlik kolu liseliler ve üniversiteliler şeklinde yapılanırken “Türkçü, mukaddesatçı, vatansever, ülkücü ve asil bir Türk nesli” meydana getirmek için çalışacağını ve “sol zihniyete” karşı tedbirler alacağını [Milli Yol, 1962: 14] kamuoyuna duyurmuştur. Türkçüler Derneği İstanbul Gençlik Kolu Başkanı Akkan Suver de, “Yarının Türkiye’sinin İdarecileri” olarak nitelediği liselilere “Teşkilatlanmak üzereyiz, yerinizi alın” [Suver, 1962: 14] şeklinde seslenmiştir.

Gençlik Kolunun ardından derneğin taşradaki ilk Ocağı 23 Eylül 1962’de Tarsus’ta kurulmuştur [Milli Yol, 1962: 14]. 1962 yılı bitmeden yeni ocak ve odaların kurulduğuna dönük haberler Milli Yol’un Dernek Sayfasında her hafta kamuoyuna duyurulmuştur. Bu yıl içerisinde sırasıyla Kayseri, İzmir, Çankırı, Osmaniye, Göksun (Kahramanmaraş), Söke (Aydın), Adana Ocakları ve Ankara Cebeci Odası kurulmuştur.

Büyük umutlarla yola çıkan Türkçüler Derneği kuruluşundan kendisini feshettiği 1977 yılına kadar siyasetin dışında ve partiler üstü olduğunu söylemesine rağmen toplumdan beklenen karşılığı görememiştir. Kurucular bu durumu aşmak için 26 Nisan 1964’te derneğin genel merkezini Ankara’ya taşıma, ismini “Türkiye Milliyetçiler Birliği” yapma gibi adımlar atmıştır. Ancak bu adımlarda beklentiyi doğurmamış bunun üzerine kurucular 31 Aralık 1968’de genel merkezi tekrar İstanbul’a taşıma ve derneğin ismini yeniden Türkçüler Derneği yapma yönünde adımları atmıştır.

Diğer taraftan Türkçüler Derneği faaliyette bulunduğu dönem boyunca yayınladığı bildirimlerle Türkçülerin tarih, dil, demokrasi, toplumsal eşitlik, iktisadi kalkınma, nüfus ve eğitim, Kıbrıs, Doğu Türkistan, Ayasofya, Atatürk Kültür Merkezi (AKM), Emperyalizm, CKMP üyesi gençlerin (Komandolar) yürüyüşü, Atatürk, Irkçılık vb. konulardaki görüş ve düşüncelerini anlatmaya çalışmıştır. Türkçüler Derneğinin yayınladığı bildirimlerde oldukça iddialı söylem ürettiğini söylemek mümkündür. Bu noktada örneğin AKM’nin imtiyazlı bir sınıfın eğlenmesi için yapılmış “kültür emperyalizminin Türkiye’deki kalesi”; “Batı emperyalizminin petrol şirketleri, yabancı okullar ve basın; Doğu emperyalizminin ise komünizm yoluyla Türkiye’ye zarar vermeye çalıştığı”; “Ayasofya, Türk’ün mazisine ait bir tarihi gelenek meselesi” olup cami olarak kullanılmalı gibi görüşler oldukça anlamlıydı [Karabulak, 2017: 416-419].

5. MİLLİ YOL’UN NURCULUK’A BAKIŞI

Said-i Nursi 1873 yılında Bitlis’in Nurs köyünde doğmuş, adını da bu köyden almıştır. Bölgedeki farklı medreselerden eğitim alarak erken bir yaşta din âlimi olarak ün salmıştır. 1907’de Van’da Medresetü’z Zehra ismiyle bir üniversite kurma izni almak için İstanbul’a gitmiştir. 23 Temmuz 1908’de II. Meşrutiyet’in ilanı ile sonuçlanacak anayasacı hareketi desteklemiş fakat kısa süre sonra, ittihat ve Terakki Cemiyeti’ne karşı oluşan muhalefetin içerisinde yer almıştır. Bu dönemde İslâmi ve Kürt çevrelerle dernekler içinde Said-i Kürdi ismini kullanmıştır [Bruinessen, 2003: 383]. 31 Mart ayaklanmasının bastırılmasından sonra İttihad-ı Muhammedi’nin diğer üyeleriyle birlikte yargılandıysa da suçsuz bulunmuş ve salıverilmiştir. Türk İstiklal Harbine yazdığı risalelerle destek

veren Said-i Nursi, zaferin ardından Kasım 1922’de Ankara’ya gitmiş ancak yeni kurulan ülkenin geleceğinde Mustafa Kemal tarafından kendisine ve fikirlerine yer verilmeyeceğini hissettiğinde Ankara’dan ayrılmıştır.

Bundan sonra 1960’ta ölümüne kadar Said-i Nursi hayatının geri kalanını hapisanede ya da ülkenin farklı noktalarında (Burdur, Isparta, Kastamonu vb.) zorunlu ikamete tabi tutularak geçirmiştir. Bu dönemde eski harflerle kaleme aldığı Risale-i Nur başlıklı eserleri tek parti yönetimince yasaklansa da onun etrafında risalelerini elle yazarak çoğaltan ve bütün ülkeye dağıtan bir talebe grubu oluşmuştur¹². Diğer taraftan DP dönemi boyunca Başbakan Menderes’in “dine hürmetkâr” tavrı Said-i Nursi tarafından ateizm ve ahlaki yozlaşmaya karşı siper olarak görülüp desteklense de kendisi ve taraftarları hukuki takibe uğramaktan kurtulamamışlardır.

27 Mayıs 1960 darbesi Said-i Nursi’nin takipçileri için tek parti dönemine dönüş anlamına gelmiş; ciddi sayıda Nurcu tutuklanmıştır [Demirci, 1997: 150]. Darbeden kısa süre önce vefat eden Said-i Nursi’nin mezarı ilerleyen süreçte ziyaret yerine dönüştürülmemesi için darbeciler tarafından açılmış ve naaş Isparta dağlarında bilinmeyen bir yere gömülmüştür [Alakom, 1991: 83]. Bu şekilde darbeciler Said-i Nursi’nin mezarının bir ziyaretgâha dönüşmesini önlemiş ve ülke genelinde ciddi sayıda Nurcu talebenin tutuklanmasını sağlamış olsa da soğuk savaş sürecinde Nurculuğun genişlemeye devam etmesine engel olamamıştır.

Tek Parti ve DP döneminde ülke gündemini meşgul eden Said-i Nursi ve Nurculuk 27 Mayıs 1960 sonrası hem ülkenin hem de Türkçülerin gündemini meşgul etmiştir. Milli Yol’un 2 Mart 1962 tarihli 6. Sayısında yayınladıkları bir beyannamede Türkçüler İslâmiyeti “Türk dünyasının dayandığı iki esaslı temelden birisi” ve “milli varlığımızın ayrılmaz bir parçası” olarak nitelendirmişlerdir [Milli Yol, 1962: 1-13].

Milli Yol’un yayın sürecinde Nurculuk konusu Türkçüler arasında ikilik yaratmış ve ayrılıklar meydana getirmiştir. Milli Yol’un sahibi İsmet Tümtürk, dergisinin 43., 44., 47. Sayılarında Nurculuk meselesine değinen bir yazı dizisi yayınlamıştır. Milli Yol’un 23 Aralık 1962 tarihli 43. Sayısı “Nurculuk Meselesi” başlıklı kapakla çıkmıştır. “Çok kimsenin içyüzünü dahi bilmediği ve basının temas etmekten çekindiği bu konuyu tarafsızlık ve cesaretle ele aldık” alt başlığıyla orta sayfalarda başlayıp arka sayfalarda devam eden yazı dizisinin ikinci bölümü aynı uzunlukta 44. Sayıda da devam etmiştir. Dizinin son bölümü 21 Aralık 1962 tarihli 47. Sayıdadır. İlk iki bölüm imzasızdır. Son bölümde İsmet Tümtürk’ün imzası vardır ve önceki bölümleri de kendisinin yazdığını bu bölümde ifade etmiştir. Yazı dizisinde Tümtürk, Nurcuların maruz kaldıkları kanunsuz uygulamaların ve onlara yönelik güdülen siyasetin Nurculuğun zayıflamasına değil, aksine daha da kuvvetlenmesine, Nurcuların birbirlerine daha fazla kenetlenmelerine yol açtığını; kanunsuz bir şekilde Nurcuların evlerine baskınlar yapılarak Risale-i Nur ciltlerine el konduğunu ve bu kişilerin hapsedildiklerini [Tümtürk, 1962: 8-9] yazmıştı. Ona göre, mevcut hükümet ülkedeki birçok insan tarafından sevilmiyordu. Hükümetin baskı kurduğu ve kötülediği Nurcular da bu sebepten toplum içinde daha fazla tutulmaya başlamıştı [Tümtürk, 1962: 8]. Nurculuğu bir yerde sadece “dini bir grup” olarak gören ve “zararsız” faaliyetlerde bulunan dini bütün insanlar olarak gösteren Tümtürk’ün bu yazıları aynı zamanda derginin de yazarlarından biri olan Türkçü düşüncenin önemli ismi Atsız’ın tepkisini çekmiş ayrıca ikilinin arasının açılmasına yol açmıştır. Öyle ki bu tepki Tümtürk’ün kurucuları arasında yer aldığı Türkçüler Derneği’nden istifasını doğururken Atsız’ın desteğini yitiren derginin kapanma sürecine girmesine neden olmuştur.

¹²Risaleler 1946 yılından itibaren Türkiye’ye ithal edilen teksir makineleri ile çoğaltılmış ancak yeni alfabe ile basılmaları 1956 yılında gerçekleşmiştir. Umut Azak, **Türkiye’de Laiklik ve İslâm**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2019, s. 203-204.

Bu dönemde Atsız ve çevresindeki Türkçüler Nurculuğu “Türklüğün aleyhinde”, “Türklük fikrinin dışında”, “Komünizmden daha tehlikeli” bir olgu olarak görmüşlerdir. Bu noktada örneğin Atsız kendi dergisi Ötüken de “Nurculuk Denen Sayıklama” başlıklı yazısında, Türkçülerin Nurculuğa bakışımı net bir şekilde ortaya koymuştur. Atsız bu yazısında Nurcuları “Said-i Nursi’nin o çetrefil ve cahil Kürt Türkçesiyle yazdığı risaleleri atom fiziği ve Einstein nazariyesi okur gibi toplanıp okuyan bir yığın zavallı”; Risale-i Nur başlıklı kitapları “Kürt hamallarının fikir seviyesinde” yazılmış kitaplar; Said Nursi’nin kendisini ise “cahil bir Kürt” ve “Kürt milliyetçisi” olarak tarif etmiştir. Aslında Atsız, “Said Nursi’nin Kürtçü fikirlerini Müslümanlık ve Nurculuk etiketiyle topluma sunarak onları kandırmaya çalıştığını” düşünmüştür. Yine Türkçülük ile Nurculuğu karşılaştıran Atsız Türkçülüğün insanlara hiçbir şey vaat etmediğini, Nurculuğun ise cennet vaadinde bulunduğu ve aslında “materyalist” olan kimselerin elbette Nurculuğu tercih edeceğini söylemiştir [Karabulak, 2017: 232-233].

Yukarıda görüldüğü gibi Atsız ve çevresindeki Türkçüler, tıpkı İslâmcılık veya komünizm gibi Nurculuk düşüncesini de Türklük açısından ele almış ve ona karşı çıkışlarını bu temele dayandırmışlardır. Bu noktada Nurculuk düşüncesine İslâm’ın özünden ayrıldığı ve onu siyasi çıkarları için kullandığını söyleyerek karşı çıkmışlardır.

6. SONUÇ

Türkiye’nin 1960’lı yıllarında Türkçülerin neleri konuştuğu ya da tartıştığı hakkındaki bu çalışmamızda görüleceği üzere Türk milliyetçileri dönemde uzun soluklu olmasa da çıkardıkları Milli Yol Dergisi’nde Türk milliyetçiliğini temsil edecek siyasi lider, Türkçüler Derneğinin kurulması ve Said Nursi/Nurculuk düşüncesinin Türkiye’nin geleceğindeki yeri konularını ağırlıklı olarak tartışmışlardır. Bu anlamda dergi ilk olarak, 27 Mayıs 1960 darbesinde ve sonrasında aktif görev alan Alparslan Türkeş’i Türkiye’nin geleceğinde Türk milliyetçiliği fikrini temsil edecek bir siyasi lider olarak görmüştür. Türkeş darbe sonrasına dönük uygulamak istediği program nedeniyle 13 Kasım 1960 iç darbesi ile ülke dışına sürgün edilmiştir. Yaklaşık iki yıllık bir süreçte muhalifleri tarafından ülkeden uzaklaştırılan Türkeş bu dönemde Türk milliyetçisi isimlerce çıkartılan Milli Yol Dergisi tarafından desteklenmiştir. Dergi yayın hayatı boyunca 27 Mayıs’ın gerekli bir hareket olduğunu savunmuş, Türkeş’in sürgüne çıkarılması sonrası ülkenin karışık ve sancılı bir sürece girdiğini vurgulamış, CHP-darbeciler ve sol eğilimli basının ülkede Türkeş aleyhine hava oluşturmaya çalıştığını söyleyerek bu havayı dağıtmaya çalışmıştır. Bunlara ek olarak Türkeş’e ait 27 Mayıs sonrasına dönük karanlıkta kalmış birtakım gerçekleri açığa çıkaran mektupları yayımlaması İnönü hükümetince hoş karşılanmamış ve derginin ilgili sayıları toplattırılmıştır. 1950’lerin başında Malatya’da Hüseyin Üzmez tarafından Ahmet Emin Yalman’a dönük gerçekleştirilen suikast girişimi sonrası DP/Menderes hükümeti ülkedeki Türk Milliyetçiler Derneğini kapatmıştır. Yaklaşık 10 yıllık bir sürecin ardından 1960’lı yılların başında Türkçüler ülkenin bütününde faaliyette bulunacak bir sivil toplum örgütü kurma çabası içerisine girmiştir. Milli Yol dergisinin yayımlandığı süreçteki önemli ikinci özelliği de Türkçüler Derneği’nin kuruluşu ve ilk faaliyetlerinin âdeta arşivini oluşturmasıdır. Tek Parti döneminde devletin gözetiminde tutulan Said Nursi ve Nurcular Türkiye’de çok partili hayata geçişle birlikte CHP’ye karşı DP’yi desteklemişlerdir. Tek Parti ve DP döneminde ülke gündemini meşgul eden Said-i Nursi ve Nurculuk 27 Mayıs sonrası hem ülkenin hem de Türkçülerin gündemini meşgul etmiştir. Üçüncü ve son olarak Milli Yol’un sahibi durumunda bulunan İsmet Tümtürk’ün üç bölümden oluşan yazı dizisinde Nurcuları bir yerde sadece “dini bir grup” olarak görmesi ve “zararsız” faaliyetlerde bulunan dini bütün insanlar olarak göstermesi derginin de yazarlarından biri olan Türkçü düşüncesinin önemli ismi Atsız’ın tepkisini çekmiş ve ikilinin arasının açılmasına yol açmıştır. Bu noktada örneğin Atsız ve çevresindeki Türkçüler Nurculuğu “Türklüğün aleyhinde”,

“Türklük fikrinin dışında”, “Komünizmden daha tehlikeli” bir olgu olarak görmüşler ve Amerikan emperyalizmine hizmet etmekle suçlamışlardır. Ayrıca Atsız ve çevresindeki Türkçüler, tıpkı İslâmcılık ya da komünizm gibi Nurculuk düşüncesini de Türklük açısından ele almış ve ona karşı çıkışlarını bu temele dayandırmışlardır. Bu noktada Nurculuk düşüncesine İslâm’ın özünden ayrıldığı ve onu siyasi çıkarları için kullandığını söyleyerek karşı çıkmışlardır. 1960’lı yıllarda her ne kadar uzun soluklu bir dergi olmasa da Milli Yol, yayım hayatına devam ettiği sürece Türk Milliyetçiliği fikri doğrultusunda hareket etmiştir.

KAYNAKÇA

Aksungur, İsmail, “Kimi, Neyi, Neden, Ne Zamana Kadar Bekleyeceğiz?”, **Milli Yol**, Sayı: 29 (17 Ağustos 1962), İstanbul, s. 14.

Akyaz, Doğan (2002), **Askeri Müdahalelerin Orduya Etkisi**, İletişim Yayınları, İstanbul.

Aydın, Suavi-Taşkın, Yüksel (2014), **1960’tan Günümüze Türkiye Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul.

Alakom, Rohat (1991), **Unutulmuşluğun Bir Öyküsü: Said-i Kürdi**, Fırat Yayınları, İstanbul.

Atsız, “Türkçüler Derneği”, **Milli Yol**, Sayı: 34 (21 Eylül 1962), İstanbul, s. 10.

Azak, Umut (2019), **Türkiye’de Laiklik ve İslâm**, İletişim Yayınları, İstanbul.

Bruinessen, Martin Van (2003), **Ağa, Şeyh, Devlet**, İletişim Yayınları, İstanbul.

“Başlıksız”, **Milli Yol**, Sayı: 1 (26 Ocak 1962), İstanbul, s. 3-4.

Çalık, Mustafa (1995), **MHP HAREKETİ Kaynakları ve Gelişimi (1965-1980)**, Cedit Neşriyat, Ankara.

“Tarihi Vesikalar Serisi: 1 Türkeş’in Gürsel’e Mektubu”, **Milli Yol**, Sayı: 1 (26 Ocak 1962), İstanbul, s. 7.

“27 Mayıs ve Sonrası: 1”, **Milli Yol**, Sayı: 2 (2 Şubat 1962), İstanbul, s. 3.

“Le Monde’un Gözüyle Türkiye”, **Milli Yol**, Sayı: 4 (16 Şubat 1962), İstanbul, s. 11-12.

“27 Mayıs ve Sonrası: 2”, **Milli Yol**, Sayı: 4 (16 Şubat 1962), İstanbul, s. 9.

“Haftanın Olayları”, **Milli Yol**, Sayı: 4 (16 Şubat 1962), İstanbul, s. 4.

“Türk Milletine Çağrı”, **Milli Yol**, Sayı: 6 (2 Mart 1962), İstanbul, s. 1-13.

“Tarihi Vesikalar Serisi: 2 Alparslan Türkeş’in İdam Cezalarının İnfazından Sonraki Yeni Bir Mektubu”, **Milli Yol**, Sayı: 10 (30 Mart 1962), İstanbul, s. 5.

“Haftanın Olayları”, **Milli Yol**, Sayı: 11 (6 Nisan 1962), İstanbul, s. 3.

“Milliyetçiler Teşkilatlanıyor: Milliyetçiliğimizde Yeni Bir Çağın Eşiğinde”, **Milli Yol**, Sayı: 16 (11 Mayıs 1962), İstanbul, s. 3.

“Milliyetçiler Teşkilatlanıyor: Milliyetçiliğimizde Yeni Bir Çağın Eşiğinde”, **Milli Yol**, Sayı: 17 (25 Mayıs 1962), İstanbul, s. 8-9.

“Türkiye’yi Kim Kurtarabilir? İsmet İnönü mü?”, **Milli Yol**, Sayı: 18 (1 Haziran 1962), İstanbul, s. 8-9.

“Türkiye’yi Kim Kurtarabilir? İsmet İnönü mü?”, **Milli Yol**, Sayı: 19 (8 Haziran 1962), İstanbul, s. 8-9.

“Okurlarımıza”, **Milli Yol**, Sayı: 19 (8 Haziran 1962), İstanbul, 7.

“Türkiye’yi Kim Kurtarabilir? İsmet İnönü mü?”, **Milli Yol**, Sayı: 20 (15 Haziran 1962), İstanbul, s. 8-10.

“Türkiyeyi Kim Kurtarabilir? Gümüşpala mı? Alican mı? Bölükbaşı mı?”, **Milli Yol**, Sayı: 21 (22 Haziran 1962), İstanbul, s. 8-9.

“14’ler ve Numan Esin Meselesi”, **Milli Yol**, Sayı: 21 (22 Haziran 1962), İstanbul, s. 7.

“Haftanın Olayları”, **Milli Yol**, 22 (29 Haziran 1962), İstanbul, s. 5.

“Türkiye’yi Kim Kurtarabilir? Türkeş mi?”, **Milli Yol**, Sayı: 23 (6 Temmuz 1962), İstanbul, s. 9.

“Türkiye’yi Kim Kurtarabilir? Türkeş mi?”, **Milli Yol**, Sayı: 26 (27 Temmuz 1962), İstanbul, s. 8.

“Haftanın Olayları”, **Milli Yol**, Sayı: 27 (3 Ağustos 1962), İstanbul, s. 3.

“Haftanın Olayları”, **Milli Yol**, Sayı: 28 (10 Ağustos), İstanbul, s. 3-4.

“Türkçüler Derneği Nasıl Kuruldu?”, **Milli Yol**, Sayı: 34 (21 Eylül 1962), İstanbul, s. 8-9.

Deliorman, Altan (2000), **Tanıdığım Atsız**, Orkun Yayınları, İstanbul.

Diktaş, Ali, “Neden Acele Ediyoruz”, **Milli Yol**, Sayı: 27 (3 Ağustos 1962), İstanbul, s. 14.

Demir, Yeşim (2017), **Albay Talat Aydemir’in Darbe Girişimleri**, Andaç Yayınları, Ankara.

Demirci, H. Aliyar (1997), “27 Mayısçıların Din Siyaseti”, **Türkiye Günlüğü**, Sayı: 45 (Mart-Nisan), s. 147-162.

Ercilasun, Ahmet Bican (2018), **Atsız Türkçülüğün Mistik Önderi**, Panama Yayıncılık, Ankara.

Erol, Aydil, “Bir Güneş Doğuyor”, **Milli Yol**, Sayı: 29 (17 Ağustos 1962), İstanbul, s. 15.

Günel, Erdoğan (2009), **Türkiye’de Demokrasinin Yüzyıllık Serüveni (1908-2008)**, Karakutu Yayınları, İstanbul.

Kalpakçıoğlu, Özdemir (1968), **İkinci Cumhuriyetin 3 Başbakan’ı ve Olaylar**, C: 2, Nüve Matbaası, Ankara.

Karabulak, Ozan (2017), **Atsız ve Türkçülüğün Yarım Asrı (1931-1975)**, Ötüken Yayınevi, İstanbul.

Karataş, Murat, (2018), “Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Türkçü Muhalafetin Örneği Olarak Kızılelma Dergisi”, **İlk Çağlardan Modern Döneme Tarihten İzler**, (Ed. Osman Köse), Berikan Yayınevi, Ankara, s. 613-637.

Sanlı, Ferit Salim (2019), **Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’nden Milliyetçi Hareket Partisi’ne (1960-1969)**, Ötüken Yayınevi, İstanbul.

Sefercioğlu, Necmeddin (2008), **Türkçü Dergiler**, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları, Ankara.

Suver, Akkan, “Çağır: Bütün Liseli Gençlerin Dikkatlerine”, **Milli Yol**, Sayı: 24 (13 Temmuz 1962), İstanbul, s. 14.

-----, “Bozkurtlar Diriliyor”, **Milli Yol**, Sayı: 26 (27 Temmuz 1962), İstanbul, s. 14.

Tümtürk, İsmet, “Dernek Sayfası”, **Milli Yol**, Sayı: 22 (29 Haziran 1962), İstanbul, s. 14.

-----, “Dernek Sayfası”, **Milli Yol**, Sayı: 25 (20 Temmuz 1962), İstanbul, s. 10.

-----, “Milli Yol Neşriyatına Ara Veriyor”, **Milli Yol**, Sayı: 48 (28 Aralık 1962), İstanbul, s. 3.

-----, “Nurculuk Meselesi: 1”, **Milli Yol**, Sayı: 43 (23 Kasım 1962), İstanbul, s. 8-9.

-----, “Nurculuk Meselesi: 2”, **Milli Yol**, Sayı: 44 (30 Kasım 1962), İstanbul, s. 8.

Yalansız, Nedim (2006), **Türkiye’de Koalisyon Hükümetleri (1961-2002)**, Buke Kitapları, İstanbul.

Zürcher, Erik Jan (2102), **Modernleşen Türkiye’nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul.

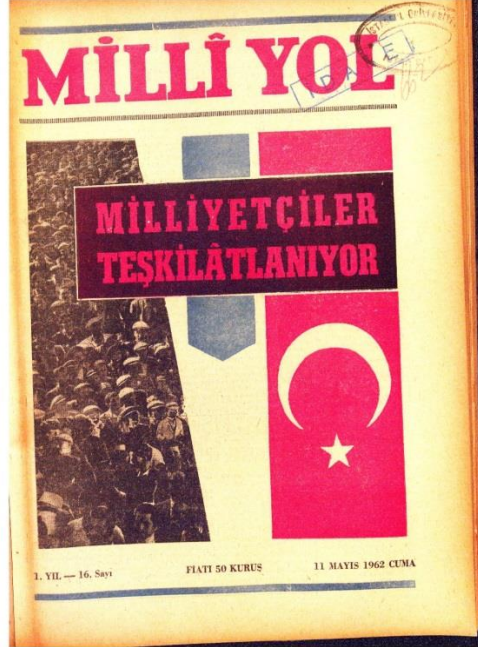
EKLER:

Milli Yol Dergisi 10. Sayısı Kapağı

Milli Yol Dergisi 12. Sayısı Kapağı

Milli Yol Dergisi 16. Sayısı Kapağı

Milli Yol Dergisi 34. Sayısı Kapağı

Milli Yol Dergisi 43. Sayı Kapağı